

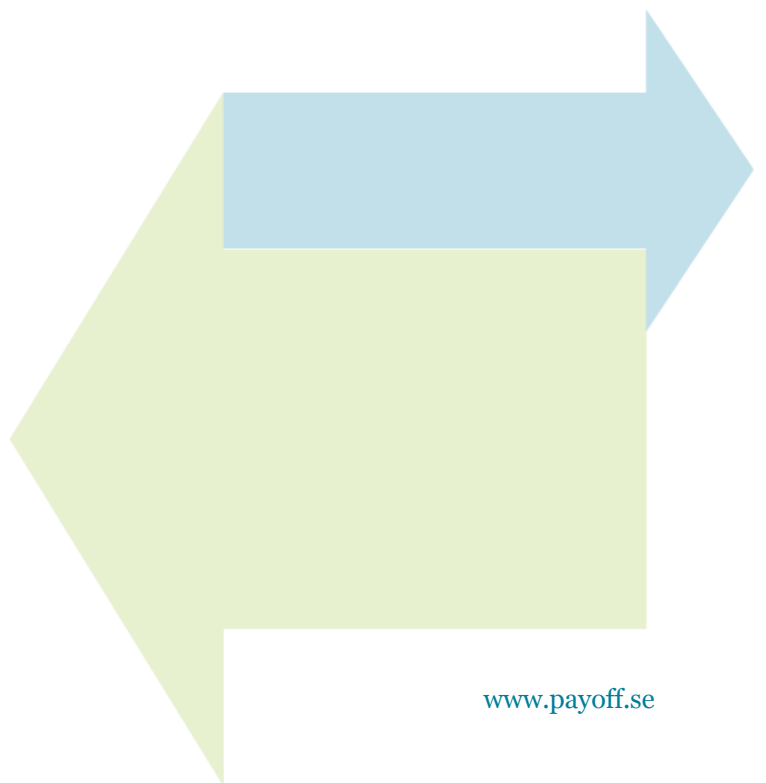
TRANQUIST
UTVÄRDERING

Utvärdering projekt Försteg

Uppdaterad slutrapport
Samordningsförbundet Östra Östergötland

2022-12-22

Innehållsförteckning

Inledning	4
Grundläggande projektidé	4
Delprojekt Valdemarsvik.....	4
Delprojekt Söderköping	5
Utvärderingens uppdrag	5
Målbild projekt Försteg.....	6
Organisationsnivå.....	6
Individnivå.....	6
Kompletterande utredning.....	6
Rapportens fokus	7
Teoretisk grund för projekt Försteg	8
Grön rehab.....	8
Naturunderstöd/Djurunderstödd rehab	9
Grundläggande delar i BIP-forskningen.....	9
BIP-forskningen	9
Skapade resultat i Försteg	11
Projektets deltagare.....	11
Antal deltagare i Försteg	11
Beskrivning av projektets deltagare.....	12
Deltagares resultat vid avslut i projektet	15
Avslutade deltagare och status vid avslut	15
Avslutade deltagares försörjning vid avslut.....	16
Summering kring skapade resultat i Försteg.....	17
Projektets verksamhet och utveckling.....	19
Organisation, ledning och styrning	19
Delprojekt Valdemarsvik.....	19
Delprojekt Söderköping	19
Ansökan, planering och uppstart av projekt Försteg.....	20
Styrning och ledning i lokala delprojekten	20
Placering i organisationen.....	21
Pandemins påverkan.....	21
Horisontella principer.....	21

Deltagarnas berättelser	23
Sammanfattning från hästgårdar, växthus och fritidslager	23
Försteg Lätt svenska	24
Samhällsekonomisk effektutvärdering av projekt Försteg	26
Samhällsekonomisk intäkt	26
Lönsamhet och återbetalningstid	27
Prognos	29
Sammanfattande samhällsekonomisk analys	31
Rekommendationer	32

Inledning

Projekt Försteg är ett så kallat paraplyprojekt, där Samordningsförbundet Östra Östergötland är projektägare. Själva verksamheten har bedrivits i kommunala delprojekt i Valdemarsviks och Söderköpings kommuner. I den ursprungliga ansökan fanns även ett delprojekt i Norrköping, vilket skulle bedrivas av Region Östergötland och Norrköpings kommun. Under analysfasen valde emellertid Region Östergötland, som skulle vara projektägare för det lokala delprojektet i Norrköping, att dra sig ur projektet. Därefter har projekt Försteg drivits vidare i Valdemarsvik och Söderköping. Projekt Försteg genomförs med delfinansiering från Europeiska Socialfonden.

Grundläggande projekttidé

Bakgrunden till projekt Försteg är att det finns målgrupper, vilka har en mycket låg arbetsförmåga och som inte klarar att ta del av exempelvis Arbetsförmedlingens ordinarie insatser. Målgrupperna bedöms ha en potentiell arbetsförmåga, men behöver ett inledande stöd för att bryta isolering och påbörja stegförflyttningar mot arbete och studier. Individerna är därför i behov av någon slags förrehabiliterande insats.

Projekt Försteg är tänkt att vara den första länken i individens rehabiliteringskedja. Denna första länk handlar om insatser för personer med mycket låg arbetsförmåga. Insatserna behöver vara specialanpassade och med långsam kravstegring. Med stöd av projekt Försteg är tanken att deltagarna ska öka sin arbetsförmåga, för att i nästa steg kunna gå vidare till exempelvis Samordningsförbundets Plattformsverksamhet, som bedrivs i de kommuner som ingår i förbundet, eller insatser inom Arbetsförmedlingens eller kommunernas ordinarie verksamheter.

Inom ramen för projekt Försteg ingår även att förbättra och utveckla samverkan mellan myndigheter och organisationer så att glappen minskar och individen får ett stöd som tar hänsyn till personens hela livssituation. Det slutgiltiga målet för deltagarna i Försteg är arbete och studier, men resan dit kan se olika ut och målet är inte i första hand att detta ska uppnås inom ramen för projekttiden.

Försteg arbetar utifrån ett salutogent förhållningssätt, med fokus på det friska och individens resurser. Individens rehabilitering bygger på samordnad, individuell planering. Insatserna ska bestå av motiverande insatser, hälsofrämjande insatser och arbetsrehabiliterande insatser för att stödja individens utveckling mot egenförsörjning. Insatserna kan även innebära att stödja individen i kontakter med vården för att få medicinska insatser samt kontakt med andra myndigheter.

Under projekttidens senare del har även Försteg Lätt svenska startats upp och genomförts. Målgruppen är utrikesfödda, vars progression har stannat upp och som ej har klarat av SFI-utbildningen.

Delprojekt Valdemarsvik

Inom Valdemarsviks kommun har sedan tidigare förrehabiliterande insatser byggts upp inom kommunens arbetsmarknadsenhet, vilket har skett i samverkan och med finansiering från Samordningsförbundet. Men det behövs fler arenor för att stödja

målgruppen. Kommunens arbetsmarknadsenhet arbetar med arbetslösa personer. Det finns emellertid individer, vilka står särskilt långt från arbetsmarknaden och som behöver extra stöd. Dessa har inledningsvis andra behov, än vad Arbetsmarknadsenheten kan stödja med.

Med hjälp av Försteg i Valdemarsvik har kommunen byggt upp en förrehabiliterande verksamhet med fokus på grön och djurunderstödd rehabilitering i en trädgård och på en hästgård. På hästgården kan deltagarna arbeta med allt från underhåll till att ta hand om djuren. Verksamheten på hästgården bedrivs i upphandlad form. Dessutom har insatsen Försteg Lätt svenska startats under mars 2022. Försteg Lätt svenska är kopplad till kommunens Arbetsmarknadsenhet. Verksamheten inom Lätt svenska har också samverkat med den kommunala bemanningsenheten, för att säkerställa en sammanhållen kedja i individens utvecklingsprocess mot arbete och egenförsörjning.

Delprojekt Söderköping

Inom Söderköpings kommun har sedan tidigare förrehabiliterande insatser byggts upp inom kommunens arbetsmarknadsenhet, vilket har skett i samverkan och med finansiering från Samordningsförbundet. Men även i Söderköping behövs fler arenor för att stödja målgruppen.

Inom ramen för projekt Försteg har Söderköpings kommun byggt upp en verksamhet som framför allt stödjer unga personer med NPF-diagnos att närma sig arbetslivet. För denna målgrupp behövs omfattande individuell stöttning för att individerna på sikt ska kunna göra stegförflyttningar mot arbete och studier. Verksamheten bedrivs som djurunderstödd rehabilitering på en hästgård, det bedrivs arbete i ett kommunalt växthus samt att kommunen har startat en fritidslagerverksamhet där man lånar ut fritidsutrustning. Verksamheten på hästgården bedrivs med kommunens personal inom ramen för en föreningsdriven hästgård. Försteg har också kompletterat verksamheten med alpäckor. Växthuset och Fritidslagret drivs i kommunal regi, där samverkan även har skett mellan Fritidslagret och kommunens LSS-verksamhet. Även i Söderköping har Försteg Lätt svenska startats under januari 2022. Försteg Lätt svenska bedrivs inom organisationen för Vuxenutbildningen och SFI.

Utvärderingens uppdrag

Utvärderingen har haft i uppdrag att stödja projekt Försteg genom att analysera och återföra användbar kunskap samt ge rekommendationer. Rekommendationerna ska bidra till löpande utveckling under projektperioden samt vara till nytta vid tillvaratagande av lärdomar vid implementering inom ordinarie myndigheter samt inom insatser finansierade av Samordningsförbundet.

Utvärderingen ska beskriva och analysera framgångsfaktorer och utvecklingsområden. Det ska ske genom att följa projektets planering, genomförande och skapade resultat. I arbetet ska utvärderarna beakta de horisontella kriterierna. Genom utvärderingen ska projektet kunna utveckla styrning, organisering, uppföljning samt effektivisera arbetet över tid. Analyser ska ske utifrån riktlinjer inom utlysningen samt i förhållande till beslutade mål. Utvärderarna ska arbeta nära och tillsammans med projektet för att skapa så stor nytta för projektet som möjligt.

Vi har genomfört intervjuer och fokusgrupper med personal samt deltagare. Vi har intervjuat styrgruppen, analyserat uppföljningsdata från SCB och SUS samt läst protokoll och andra dokument.

Målbild projekt Försteg

Nedan beskriver vi projektets målbild enligt den ursprungliga ansökan. I denna finns mål beskrivna både på organisations- och individnivå.

Organisationsnivå

- Att samverkan mellan parterna förbättras och att det finns en tydlig struktur för att förhindra att individer ”faller mellan stolarna”.
- Att det finns en tydlig struktur att fortsatt samordningen med tydliga roller och mandat.
- Att det blivit tydligt vilka arbetsmetoder som är lämpliga att arbeta med inom förstegsverksamhet.

På en organisatorisk nivå är målet att delar av den verksamhet som byggts upp inom projektet ska kunna implementeras i ordinarie verksamhet efter projekttidens slut.

Individnivå

- 80 procent av deltagarna i projektet ska uppleva en positiv stegförflyttning närmare arbetsmarknaden eller studier.
- 50 procent av deltagarna ska efter projektet ha en planering för nästa steg mot arbete eller studier.

Under analysfasen, och efter delprojekt Norrköpings avhopp, gjordes en uppdaterad målbeskrivning. I avstämningsrapporten framgår att Projekt Försteg i Söderköping och Valdemarsvik har för avsikt att kunna stötta ca 90–100 personer för att dessa ska närma sig arbetsmarknaden/studier och för att på sikt öka sina möjligheter att bli självförsörjande. Målet är en jämn könsfördelning bland deltagarna med hälften kvinnor och hälften män.

Ambitionen är att deltagarna ska få en bättre upplevd hälsa och en känsla av sammanhang i sina liv. Eftersom det handlar om personer som står allra längst ifrån arbetsmarknaden så kan det vara svårt för dessa att helt vara klara för arbete eller studier under projekttiden. Målet är istället att deltagarna ska bryta isolering och öka sin motivation och sysselsättningsförmåga så att de kan gå vidare inom Samordningsförbundets plattformsverksamhet, för att inom 1–2 år nå egen självförsörjning genom arbete, alternativt ännu längre fram i tiden.

Kompletterande utredning

Under uppdraget att stödja projekt Försteg har styrelsen för Samordningsförbundet Östra Östergötland gett utvärderarna ett kompletterande uppdrag, vilket finansierats i sin helhet av Samordningsförbundet. Uppdraget var att titta på orsakerna till att regionen valde att dra sig ur som delprojektägare för delprojektet i Norrköping. I

förlängningen ledde det till att det behövde göras en ändringsansökan för projekt Försteg, där omfattningen och budgeten för projektet ändrades.

Även om detta var ett separat uppdrag är det viktigt för förståelsen av projektet vad den kompletterande utredningen kom fram till. Nedan redovisas mycket kort de viktigaste punkterna i utredningen, vilken presenterades i april 2021.

- Bland berörda parter finns en stor samstämmighet att den grundläggande projekttiden för Försteg är bra och att det är viktigt att göra satsningar på den aktuella målgruppen.
- Att projektansökan togs fram under tidspress har haft betydelse för förankringen av projektet, vilket varit en bidragande orsak till att Norrköping valde att dra sig ur.
- Det har funnits ett bristande förtroende mellan parterna och samordningsförbundet, vilket har accelererat på grund av den pressade projektprocessen. Men i grunden finns en positiv syn på samordningsförbundets verksamhet.
- Låg ESF-kunskap inom samordningsförbundet och parterna har bidragit till de svårigheter som projektet har upplevt och att Norrköping i slutändan valde att dra sig ur.
- Efter att Norrköping dragit sig ur fungerar projekt Försteg bättre, men genomförs i betydligt mindre skala. Projektet har dock fortfarande brister i förståelsen av Socialfondens rutiner och förutsättningar, vilket även fortsatt har påverkat projektet.

Rapportens fokus

Detta är utvärderingens slutrapport avseende utvärderingen av projekt Försteg. I denna slutrapport gör vi en helhetsbeskrivning av uppdraget. Utöver vad som presenterats i delrapporter beskriver i denna slutrapport även Försteg Lätt svenska samt den samhällsekonomiska effektutvärdering som är gjord, vilken visar på vilka ekonomiska effekter som uppstår som ett resultat av deltagarnas stegförflyttningar mot egenförsörjning genom arbete.

Teoretisk grund för projekt Försteg

Projekt Försteg har valt att bygga sin verksamhet på grundtankar om att om människor får möjlighet att vistas och arbeta med djur och i miljöer där naturen är närvarande, så påverkar det måendet i positiv riktning. Nedan gör vi en kort sammanfattning kring forskning inom området, för att belysa varför projekt Försteg är viktigt och varför insatserna fungerar.

Grön rehab

I rapporten "Grön rehabilitering som behandling på lantgård" från SLU beskrivs att deltagare med stressutlöst utmattningssyndrom påverkas positivt när de deltar i aktiviteter på en lantgård. Grupperna i den utvärderade verksamheten har varit små, max åtta personer. Samtliga deltagare har varit sjukskrivna, personer i arbetsför ålder och med symtom på stressrelaterad psykisk ohälsa.

Miljön på gården har skapat lugn. Högt i tak, utsikt mot fälten, mycket växter, porlande vatten och lokaler som släpper in mycket solljus bidrar till en lugn miljö. Även eldstad och en mild färgsättning skapar en ombonad och behaglig känsla. Utformningen av gården i studien utgår från åtta olika parkkaraktärer, vilka har visat sig påverka besökarnas mående; rofylldhet, natur, artrik, rymd, öppning, skydd, social och kultur. På gården finns även en mängd djur, vilka involverats i den rehabiliterande verksamheten; katt, gulfiskar, insekter, hästar, får och kor. Dessutom förekommer vilda djur i anslutning till gården.

Utöver att den rehabiliterande insatsen har bedrivits på en lantgård har det funnits professionell personal. Personalen beskrivs i rapporten som ett interdisciplinärt team bestående av en trädgårdsmästare, en legitimerad sjuksköterska, en legitimerad sjukgymnast, en legitimerad arbetsterapeut och en legitimerad läkare, vilken även var utbildad samtalsterapeut. All personal i teamet har tidigare erfarenheter från att jobba med grön rehabilitering.

Metodiken i den utvärderade insatsen på gården har varit att hela tiden lyssna på individen och därigenom skapa trygghet, tillit, förståelse och empati. Därför börjar insatsen med en kartläggning. Intag har skett gruppvis för att öka gruppkänsla och gruppdynamik. Samtal i grupp har varit en mycket viktig del i de rehabiliterande insatserna. På samma sätt är fysisk aktivitet en viktig del i den grundläggande strukturen, vilket har kunnat åstadkommas både genom olika sysslor och aktiviteter på gården samt med hjälp av aktiviteter i naturen. Återkommande moment/teman i insatserna har varit kroppskännedom samt motivation till aktivering för att främja både psykisk och fysisk hälsa. Individuella samtal har dessutom genomförts och dessa har fokuserat på patientens inre psykologiska processer. Fokus på deltagarens hela livssituation har varit ett genomgående tema genom hela insatsen.

Resultaten för deltagarna har varit att deras mående har förbättrats och att de har fått en förbättrad livskvalitet. Deltagarna uttrycker att miljön har varit en viktig framgångsfaktor i deras positiva utveckling.

I rapporten "Grön rehabilitering i praktiken" från Hälsohögskolan i Jönköping kompletteras resonemangen ovan utifrån tre discipliner inom grön rehab och sambanden mellan människans hälsa och naturens egenskaper. För det första *Design- och landskapsteorier* som bygger på antaganden om betydelsen av den gröna miljöns utformning. För det andra *Aktivitetsteorier* som utgår ifrån människans behov av att vara aktiv och i rörelse för att må bra. För det tredje *Miljöpsykologin* som bidrar med kunskap om varför människan uppfattar gröna miljöer som lugnande och stresslindrande.

Naturunderstöd/Djurunderstödd rehab

Inom forskning på området naturunderstödd och/eller djurunderstödd rehabilitering fokuseras, förutom på det som beskrivs under rubriken Grön rehab, även på djurens betydelse för människans mående. I rapporten "Hästunderstödda insatser" från SLU beskrivs att hästar har dokumenterad effekt på människans hälsa. Däremot är mekanismerna för detta inte helt identifierade. Men det är klarlagt att genom att vistas i naturen förbättras ofta människors mående och att djur, exempelvis hästar, bidrar i denna process. Hästen beskrivs ha specifika förutsättningar som rörelsegivare, relationsskapare, motivator till deltagande i en insats samt att fungera som vän och främja utvecklingen av en persons sociala kompetens. Samtidigt är relationen mellan människa och häst ömsesidig. Om människorna tar väl hand om hästen ger hästen positiva effekter tillbakastillbaka. Men om människorna inte tar väl hand om hästen signalerar den ohälsa, vilket i sin tur inverkar kontraproduktivt på klienten.

Grundläggande delar i BIP-forskningen

Syftet med projekt Försteg är att främja individens progression mot arbete och studier. I utvärderingens delrapport berördes kort kopplingen mellan Förstegs-metodiken och BIP-forskningen. I denna rapport beskriver vi lite mer omfattande de grundläggande framgångsfaktorer som BIP lyfter fram och hur de är kopplade till arbetssättet i projekt Försteg.

BIP-forskningen

Världens största forskningsprojekt och progressionsstudie inom arbetslivsinriktad rehabilitering har genomförts av Vaeksthusets forskningscenter och Aarhus University i Danmark. Forskningsstudien heter Beskaeftigelses Indikator Projekt (BIP). BIP-studien omfattar systematisk mätning av ca 4 000 arbetslösa individers utveckling mot arbete avseende elva indikatorer samt att även ett stort antal handläggare/coacher har intervjuats och löpande fått svara på frågor kring; Jobbsökningsbeteende, Kunskap om arbetsmarknaden, Koncentrationsförmåga/instruktionsförståelse, Individens tro på att få jobb, Handläggarens tro på att individen får jobb, Målmedvetenhet, Förmåga att skapa kontakt, Samarbetsförmåga, Stöd från nätverk, Hantering av vardagen samt Hälsa och hantering av hälsa. Studien pågick under fyra år och forskningsstudiens frågor ställdes löpande till arbetssökande och individer var tredje månad, vilka även kompletterades med samtal och intervjuer.

De viktigaste huvudresultaten i BIP-forskningen är.

- Handledare/coacher med stor tro på individens/målgruppens möjligheter till

utveckling skapar större progression hos individen jämfört med stöd från handledare som inte har lika stor tro på individens utveckling.

- Det är viktigt att sätta in insatser så snart det är möjligt. Utan stödinsatser går individens utveckling bakåt.
- Jobbfokuserade insatser, exempelvis praktik och att söka jobb, skapar bäst progression mot arbetsmarknaden. Kompetenshöjande, sociala, medicinska och hälsorelaterade insatser skapar inte på egen hand en progression mot arbetsmarknaden, utan bara i kombination med jobbfokuserade insatser.
- Kombinerade insatser, där jobbfokuserade insatser kombineras med exempelvis kompetenshöjande och hälsofrämjande insatser, ökar individens progression ytterligare.
- Kontinuerligt stöd, utan byte av handledare/coach skapar bättre progression jämfört med om handledare byts ut. Vid byte av handledare skapas ett avbrott i individens progression.
- Ett långvarigt och strukturerat stöd till individen, vilken fortsätter även efter att individen har tagit steget vidare till studier och arbete, bör säkerställas. Detta stöd bör även kompletteras med stöd till arbetsgivare och utbildare, för att öka individens möjligheter att hållbart lyckas inom studier och/eller arbete.

Arbetet i projekt Försteg har skett utifrån grundtankarna inom BIP-forskningen. Under projekttiden har exempelvis personal gått utbildning i BIP. BIP-forskningen bekräftar det arbetssätt som Försteg använder sig av. Exempelvis finns starka argument för individuellt stöd till deltagarna och att insatser utformade enligt metoderna för Supported Employment och Supported Education är effektiva sätt att stödja individer i utsatta målgrupper, för att öka deras anställningsbarhet samt att stärka deras framtida möjligheter till egenförsörjning genom arbete. Det är därmed utvärderarnas bedömning att det finns tydliga kopplingar mellan Förstegs-metodiken och de indikatorer som lyfts fram inom BIP. Detta signalerar i sin tur på att metodiken i Försteg har bra förutsättningar att bidra till att det skapas goda och effektiva resultat för individerna.

Skapade resultat i Försteg

Försteg är ett projekt som finansierats av Europeiska Socialfonden. Det innebär att projektet ska använda sig av det resultatbaserade arbetssätt som tillämpas av Socialfonden och förhålla sig till den kontext som skapas genom de ramar som denna finansiering ställer upp. Det innebär att det finns en struktur för uppföljning av utfall och resultat i projektet, vilket utgör grund för analysen nedan.

De uppgifter som redovisas nedan är hämtade från projektets egen rapportering till SCB inom ramen för Socialfondens uppföljningssystem. Det finns även uppgifter tillgängliga från projektets redovisning i SUS, vilket är det uppföljningssystem som används inom Samordningsförbundet.

Projektets deltagare

Ambitionen i den ursprungliga projektansökan var att Försteg skulle nå minst 524 deltagare, varav 50 procent kvinnor och 50 procent män. Under analysfasen, och efter Norrköpings avhopp från projektet, ändrades målet till att projektet skulle omfatta ca 90–100 deltagare, varav hälften kvinnor och hälften män.

Antal deltagare i Försteg

När utfallet av Försteg så här långt summeras med hjälp av uppgifter från projektets redovisning till SCB t o m oktober 2022 framgår att det totalt har redovisats 82 unika deltagare i projektet Försteg.

Tabell 1. Antal deltagare, fördelat på delprojekt och kön. T o m oktober 2022. Källa: SCB.

Söderköping				Valdemarsvik			Totalt			
		Kv	M	Tot	Kv	M	Tot	Kv	M	Tot
Deltagare	Antal	15	35	50	25	7	32	40	42	82
	Andel	30%	70%	100%	78%	22%	100%	49%	51%	100%
Timmar	Antal	2 582	7 005	9 587	1 447	831	2 278	4 029	7 836	11 865
	Andel	27%	73%	100%	64%	36%	100%	34%	66%	100%
Timmar per deltagare		172	200	192	58	119	71	101	187	145

Av tabellen framgår att 32 deltagare redovisats i Valdemarsvik och 50 deltagare redovisats i Söderköping, dvs totalt 82 deltagare. Av dessa är totalt 40 kvinnor (49 procent) och 42 män (51 procent), vilket ligger i linje med målbilden för projektet som helhet när det gäller jämn könsfördelning.

Könsfördelningen skiljer sig emellertid åt mellan delprojekten. I Valdemarsvik har 78 procent av deltagarna varit kvinnor och 22 procent män. I Söderköping är det tvärtom då 70 procent av deltagarna varit män och 30 procent kvinnor.

Av projektets redovisning i SUS framgår att projektet t o m oktober 2022 arbetat med 90 deltagare, varav 5 som redovisats som anonyma och inte ingår i sammanställningen. Av de 85 deltagarna har 46 varit kvinnor (51 procent) och 39 män (49 procent).

Tabell 2. Antal deltagare redovisade i SUS. T o m oktober 2022. Källa: SUS.

	Kvinna		Man		Totalt	
Söderköping	20	38%	32	62%	52	100%
Valdemarsvik	26	79%	7	21%	33	100%
Totalt	46	54%	39	46%	85	100%

Även i denna redovisning skiljer sig fördelningen åt mellan delprojekten. I Valdemarsvik har det redovisats 33 deltagare, varav 79 procent kvinnor och 21 procent män. I Söderköping har det redovisats 52 deltagare, varav 62 procent av deltagarna varit män och 38 procent kvinnor.

När det gäller redovisad tid i projektet finns skillnader mellan könen, både totalt sett och inom delprojekten. Totalt har de inskrivna deltagarna totalt redovisat 11 865 timmar i Försteg. Här finns sedan påtagliga skillnader mellan könen.

Genomsnittsdeltagaren i projektet Försteg har redovisat 145 timmar. Siffran för kvinnor är 101 timmar och för män 187 timmar, vilket alltså gäller för projektet som helhet. Skillnaden är störst i Valdemarsvik där de deltagande männen hade redovisat i snitt 119 timmar och kvinnorna i snitt hade redovisat 58 timmar. Även i Söderköping är skillnaden påtaglig, om än inte lika stor, då deltagande män redovisat i snitt 200 timmar och kvinnor i snitt 172 timmar.

Beskrivning av projektets deltagare

Genom fördjupande uppgifter från SCB kan deltagarnas karaktäristik beskrivas ytterligare. Uppgifterna som används avser deltagare som rapporterats till SCB från projektets start t o m 2022-08-17, vilket i nuläget är senast tillgängliga datum för SCB:s analys av deltagarstatistik från projekt inom Socialfonden.

Av tabell 3 nedan framgår att det vid denna tidpunkt i SCB:s uppföljningsdata fanns 82 personer, varav 40 kvinnor och 42 män, som redovisats som deltagare i Försteg. I detta avseende bör det poängteras att det endast är möjligt att ta del av uppgifter för projektet som helhet. Någon uppdelning mellan delprojekten är inte möjlig att göra.

Av tabellen framgår att en liten andel av deltagarna (20 procent) har varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen som arbetslösa vid tillfället för inskrivning.

En tredjedel av deltagarna har varit under 25 år. Detta gäller i högre utsträckning för män (50 procent) än för kvinnor (18 procent). 10 procent av deltagarna har varit över 54 år. Här kan det noteras en förskjutning under projektiden, då medelåldern bland deltagare ökat över tid. Detta hänger sannolikt samman med att insatserna "Lätt svenska arbete" har initierats inom projektet.

När det gäller deltagarnas utbildningsnivå kan vi konstatera att det finns skillnader mellan de kvinnor och män som har deltagit i projektet. Bland kvinnorna är det 65 procent som har genomgått grundskola som sin högsta avslutade utbildningsnivå. Motsvarande nivå för männen är 60 procent. Kvinnor (28 procent) och män (26 procent) har också i motsvarande nivå avslutade gymnasiestudier. Skillnaden mellan könen består i att 8 procent av kvinnorna, men inga män, har avslutad högskoleutbildning. Å andra sidan saknar 14 procent männen helt slutförd utbildning på någon nivå.

Tabell 3. SCBs utfallsindikatorer för ESF-projekt, fördelat på kön. Källa: SCB.

	Kvinnor		Män		Båda könen	
Totalt antal deltagare	40	49%	42	51%	82	100%
Varav:						
Arbetslösa, inklusive långtidsarbetslösa	9	23%	7	17%	16	20%
Långtidsarbetslösa	6	15%	5	12%	11	13%
Under 25 år	7	18%	21	50%	28	34%
Över 54 år	4	10%	5	12%	9	11%
Ingen ISCED	0	0%	6	14%	6	7%
Med primärskole- (ISCED 1) eller grundskoleutbildning (ISCED 2)	26	65%	25	60%	51	62%
Med gymnasie- (ISCED 3) eller eftergymnasial utbildning (ISCED 4)	11	28%	11	26%	22	27%
Med högskoleutbildning (ISCED 5–8)	3	8%	0	0%	3	4%
Deltagare som lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar	20	50%	22	52%	42	51%
Deltagare som lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar och som har försörjningsansvar för barn.	11	28%	4	10%	15	18%
Deltagare som är ensamstående och har försörjningsansvar för barn.	4	10%	0	0%	4	5%
Deltagare med utländsk bakgrund	22	55%	7	17%	29	35%
Personer med funktionsnedsättning	4	10%	16	38%	20	24%

Med hjälp av uppgifter från SUS kan vi komplettera bilden angående utbildningsnivå. Sammantaget konstaterar vi att 46 procent av deltagarna har avslutat grundskola, medan 14 procent av deltagarna saknar utbildning. Av dessa uppgifter framgår också att utbildningsnivån är särskilt låg i Valdemarsvik i förhållande till Söderköping.

Tabell 4. Inskrivna deltagares utbildningsnivå, tom oktober 2022. Källa: SUS.

	Valdemarsvik						Söderköping						Totalt					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
Antal deltagare	26		7		33		20		32		52		46		39		85	
Varav:																		
Grundskola	17	65%	5	71%	22	67%	4	20%	13	41%	17	33%	21	46%	18	46%	39	46%
Gymnasium	7	27%	2	29%	9	27%	10	50%	10	31%	21	40%	17	37%	12	31%	30	35%
Annan eftergymn. utb.	1	4%	0	0%	1	3%	1	5%	0	0%	1	2%	2	4%	0	0%	1	1%
Högskola/universitet mer än 3 år	1	4%	0	0%	1	3%	2	10%	0	0%	1	2%	3	7%	0	0%	3	3%
Saknas/okänd	0	0%	0	0%	0	0%	3	15%	9	28%	12	23%	3	7%	9	23%	12	14%

Vi konstaterar vidare att hälften (50 procent) av projektdeltagarna lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar. I detta avseende är situationen jämförbar mellan kvinnor (50 procent) och män (52 procent). När det handlar om deltagare som lever i hushåll där ingen förvärvsarbetar och som har försörjningsansvar för barn är dock kvinnor (28 procent) överrepresenterade i förhållande till män (10 procent). Vidare är 10 procent av kvinnorna ensamstående med försörjningsansvar för barn.

Med hjälp av SUS kan vi även få uppgifter om deltagares försörjning vid start i projektet. Av tabell 5 framgår i detta avseende att 20 procent av deltagarna saknat offentlig försörjning. Dessa personer kan exempelvis vara försörjda av sin familj genom att man bor hemma. Vidare framgår att det är mest vanligt förekommande att deltagare haft offentlig försörjning i två år (19 procent), men det förekommer en jämn spridning på mellan 1–5 år. Det förekommer även deltagare som haft offentlig försörjning i mer än 9 år (8 procent)

Tabell 5. Inskrivna deltagares tid i offentlig försörjning, t o m oktober 2022. Källa: SUS.

	Valdemarsvik						Söderköping						Totalt					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
Antal deltagare	26		7		33		20		37		57		46		44		90	
Varav:																		
Upp till 1 år	4	15%	2	29%	6	18%	1	5%	5	14%	6	11%	5	11%	7	16%	12	13%
Upp till 2 år	3	12%	2	29%	5	15%	6	30%	6	16%	12	21%	9	20%	8	18%	17	19%
Upp till 3 år	1	4%	1	14%	2	6%	1	5%	4	11%	5	9%	2	4%	5	11%	7	8%
Upp till 4 år	4	15%	0	0%	4	12%	2	10%	3	8%	5	9%	6	13%	3	7%	9	10%
Upp till 5 år	6	23%	1	14%	7	21%	3	15%	3	8%	6	11%	9	20%	4	9%	13	14%
Upp till 6 år	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	3%	1	2%	0	0%	1	2%	1	1%
Upp till 7 år	0	0%	0	0%	0	0%	1	5%	3	8%	4	7%	1	2%	3	7%	4	4%
Upp till 8 år	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2	5%	2	4%	0	0%	2	5%	2	2%
Mer än 9 år	1	4%	0	0%	1	3%	3	15%	3	8%	6	11%	4	9%	3	7%	7	8%
Ej tillämpligt	7	27%	1	14%	8	24%	3	15%	7	19%	10	18%	10	22%	8	18%	18	20%

En tredjedel av deltagarna (35 procent) har utländsk bakgrund. I denna grupp är kvinnor (55 procent) överrepresenterade i förhållande till män (17 procent). Har noterat vi att andelen deltagare med utländsk bakgrund har ökat kraftigt mot slutet av projektiden. Detta hänger samman med Försteg lätt svenska påbörjades i både Söderköping och Valdemarsvik i början på år 2022.

Avslutningsvis konstaterar vi att en fjärdedel av deltagarna i Försteg har någon form av funktionsnedsättning. Det innebär i detta sammanhang att de har en funktionshinderkod hos Arbetsförmedlingen. I detta avseende är det en stor skillnad mellan män (38 procent) och kvinnor (10 procent).

Deltagares resultat vid avslut i projektet

Nästa steg i uppföljningen handlar om deltagarnas status i förhållande till arbete och studier när de avslutar sitt deltagande i projektet, det som inom Socialfonden kallas för omedelbara resultat. I målsättningarna för projekt Försteg anges att 80 procent av deltagarna i projektet ska uppleva en positiv stegförflyttning närmare arbetsmarknaden eller studier. Vidare anges att 50 procent av deltagarna efter projektet ska ha en planering för nästa steg mot arbete eller studier.

Avslutade deltagare och status vid avslut

Enligt projektets deltagarredovisning till SCB uppgick antal avslutade deltagare t o m oktober 2022 till 28 personer. Hur resultaten för Försteg, totalt och fördelat på de två delprojekten, ser ut redovisas i tabellen nedan.

Tabell 6. Avslutade deltagares status vid avslut, fördelat på kommun. Källa: SCB.

	Valdemarsvik						Söderköping						Totalt					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
Antal avslutade	9		4		13		4		11		15		13		15		28	
Varav:																		
- arbetar som anställd	2	22%	1	25%	3	23%	1	25%	1	9%	2	13%	3	23%	2	13%	5	18%
- arbetar i egen verks.	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
- studerar	1	11%	0	0%	1	8%	0	0%	1	9%	1	7%	1	8%	1	7%	2	7%
- har lärlingsplats	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
- praktiserar	0	0%	1	25%	1	8%	1	25%	2	18%	3	20%	1	8%	3	20%	4	14%
- söker arbete	1	11%	0	0%	1	8%	0	0%	1	9%	1	7%	1	8%	1	7%	2	7%
- annat	5	56%	2	50%	7	54%	2	50%	6	55%	8	53%	7	54%	8	53%	15	54%

Av tabellen framgår att 28 deltagare har avslutats t o m oktober 2022, varav 13 kvinnor och 15 män. Av dessa 28 deltagare är 13 i Valdemarsvik och 15 i Söderköping.

Den främsta avslutsorsaken är "annat" (54 procent av avslutade). 5 deltagare (18 procent) har avslutats till arbete och 2 deltagare till studier (7 procent). Vidare har 4 deltagare (14 procent) avslutats mot praktik.

Sammantaget konstaterar vi att det är små skillnader mellan könen när det gäller status vid avslut. Här beaktar vi att det är en liten volym och de skillnader som finns baseras på enstaka individer. Det ska samtidigt poängteras att få män avslutats i Söderköping, medan det å andra sidan är få kvinnor som avslutats i Valdemarsvik.

SCB-uppgifterna visar totalt att det av 28 deltagare som avslutats är 5 deltagare (18 procent) som arbetar, 2 deltagare (7 procent) som studerar samt 2 deltagare (7 procent) som är arbetssökande.

Avslutade deltagares försörjning vid avslut

Med hjälp av SUS kan uppgifterna om deltagares resultat kompletteras. Detta gäller avslutade deltagare t o m oktober 2022, och vid detta var totalt 34 deltagare registrerade som avslutade i SUS. Av dessa var totalt 15 deltagare (50 procent) avslutade mot arbete, studier eller arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Detta framgår av tabell 7 nedan.

Tabell 7. Deltagares sysselsättning vid avslut, fördelat på kommun. Källa: SUS.

Sysselsättning	Valdemarsvik	Söderköping	Totalt
Antal deltagare i förvärvsarbete	3	1	4
Varav			
<i>Ej subventionerat arbete</i>	1		2
<i>Subventionerat arbete</i>	2	1	3
Antal deltagare i studier	2	4	5
Arbetssökande deltagare	2	3	7
Totalt arbete, studier och AF	7	8	15

När det gäller deltagare som avslutats till "Annat" enligt Socialfondens deltagaruppföljning kan vi använda uppgifter från SUS för att förtydliga vad detta innebär.

I tabellen nedan syns att det vanligaste är att dessa deltagare avslutats för "sjukdom" (36 procent). I detta avseende är kvinnor (44 procent) överrepresenterade i förhållande till män (28 procent). I Valdemarsvik är andelen kvinnor som avslutats för "sjukdom" 57 procent och män 21 procent, medan det är omvänt förhållande i Söderköping. Där är det en högre andel män (50 procent) än kvinnor (33 procent) som avslutats för sjukdom. Den andra kategori som förekommer i någon egentlig utsträckning är "fortsatt rehabilitering", vilket är avslutsorsak för totalt 21 procent av deltagarna.

Tabell 8. Avslutades deltagare sysselsättning efter avslut, fördelat på kommun. Källa: SUS.

	Valdemarsvik						Söderköping						Totalt					
	Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt		Kvinnor		Män		Totalt	
Antal avslutade	9		4		14		7		14		22		16		18		35	
Varav:																		
Arbete/studier/AF	4	44%	1	25%	5	39%	1	14%	6	43%	7	32%	5	31%	7	39%	12	35%
Fortsatt rehabilitering	1	11%	1	25%	2	15%	2	29%	3	21%	5	24%	3	19%	4	22%	7	21%
Sjukdom	3	33%	2	50%	5	38%	4	57%	3	21%	8	34%	7	44%	5	28%	12	36%
Föräldraledighet	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Flytt	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	7%	1	5%	0	0%	1	6%	1	3%
Övrigt	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Utom mätning	1	11%	0	0%	1	8%	0	0%	1	7%	1	5%	1	6%	1	6%	2	6%

När det gäller förändringen för deltagares försörjning före och efter deltagande i Försteg kan detta analyseras med hjälp av uppgifter från SUS. I detta avseende noterar vi att de deltagare som saknade offentlig ersättning vid start (23 procent) fått ersättning vis avslut. Vidare framgår att andelen deltagare med försörjningsstöd sjunkit från start (54 procent) till avslut (38 procent). I tabellen har sedan flera deltagare går till "annan offentlig försörjning" (från 3 procent till 21 procent).

Tabell 9. Avslutade deltagares försörjning före och efter Försteg, fördelat på delprojekt. Källa: SUS.

	Valdemarsvik N=13		Söderköping N=21		Totalt N=34	
	före	efter	före	efter	före	efter
Aktivitetsersättning	15%	23%	5%	10%	9%	15%
Aktivitetsstöd	8%	0%	0%	5%	3%	3%
Försörjningsstöd	31%	23%	68%	48%	54%	38%
Annan offentlig försörjning	8%	38%	0%	10%	3%	21%
Ingen offentlig försörjning	31%	8%	18%	14%	23%	12%
Studiestöd/Studiemedel	8%	0%	0%	10%	3%	6%
Sjukpenning/Rehabpenning	0%	8%	9%	5%	6%	6%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Summering kring skapade resultat i Försteg

Målet med Försteg att projektet skulle omfatta ca 90–100 deltagare, varav hälften kvinnor och hälften män. När uppgifterna summeras konstaterar vi att det till SCB redovisats 82 unika deltagare i projektet till och med oktober 2022. Enligt SUS framgår att projektet t o m oktober 2022 arbetat med 85 deltagare. Enligt båda källorna har målet om en jämn könsfördelning bland deltagarna infriats.

Något fler personer har deltagit i Söderköping än i Valdemarsvik. Samtidigt kan vi konstatera att könsfördelningen varit annorlunda mellan kommunerna. I Valdemarsvik har tre fjärdedelar av deltagarna varit kvinnor, medan Söderköping har haft två tredjedelar män bland deltagarna.

När det gäller redovisad tid i projektet finns det skillnader mellan könen, både totalt sett och inom delprojekten. Denna skillnad består framför allt i att deltagande män redovisat betydligt mer tid i projektet.

I målsättningarna för Försteg anges att 80 procent av deltagarna i projektet ska uppleva en positiv stegförflyttning närmare arbetsmarknaden eller studier. Vidare anges att 50 procent av deltagarna efter projektet ska ha en planering för nästa steg mot arbete eller studier.

Totalt visar SCB-uppgifterna att det bland de 28 deltagare som hittills avslutats är 5 deltagare (18 procent) som arbetar, 2 deltagare (7 procent) som studerar samt 2 deltagare (7 procent) som är arbetssökande. Samtidigt visar uppgifter från SUS att det av 31 avslutade deltagare var totalt 15 deltagare (48 procent) som var avslutade mot arbete, studier eller arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Övriga var i första hand avslutade på grund av sjukdom (36 procent) eller fortsatt rehabilitering (21 procent).

Projektets verksamhet och utveckling

Organisation, ledning och styrning

Delprojekt Valdemarsvik

Inom Valdemarsviks kommun har förrehabiliterande insatser sedan tidigare byggts upp inom kommunens arbetsmarknadsenhet. Den verksamheten har bedrivits i samverkan med Samordningsförbundet Östra Östergötland. Samtidigt har det blivit tydligt att det behövs fler arenor för att stödja målgrupper som står mycket långt ifrån arbetsmarknaden. Dessa målgrupper har inledningsvis andra behov, än vad Arbetsmarknadsenheten kan stödja med.

Med hjälp av Försteg i Valdemarsvik har kommunen byggt upp en förrehabiliterande verksamhet med fokus på grön och djurunderstödd rehabilitering på en hästgård. Verksamheten på hästgården bedrivs i upphandlad form. Dessutom har insatsen Försteg lätt svenska startats under mars 2022 för att stödja individer som inte klarat av att göra progression inom den ordinarie SFI-verksamheten. Försteg Lätt svenska har bedrivits i samverkan mellan kommunens Arbetsmarknadsenhet och bemanningsenheten, för att på så sätt stärka individens kedja mot arbete. Genom att individerna får möjlighet till praktik inom kommunens egna verksamheter stärks deras position på arbetsmarknaden samtidigt som kommunen får en möjlighet till kompetensförsörjning inom verksamheter som är i behov av vikarier.

Delprojekt Söderköping

I Söderköpings kommun har också sedan tidigare förrehabiliterande insatser byggts upp inom kommunens arbetsmarknadsenhet. Också här har det skett i samverkan med Samordningsförbundet Östra Östergötland. Även Söderköping har saknat insatser för individer som inte klarar av att ta del av ordinarie insatser. Inom ramen för projekt Försteg har Söderköpings kommun därför byggt upp en verksamhet med särskilt fokus på att stödja unga personer med NPF-diagnos att närma sig arbetslivet. Verksamheten har utvecklats i samarbete med kommunens LSS-verksamhet. För denna målgrupp behövs omfattande individuell stöttning för att individerna på sikt ska kunna göra stegförflyttningar mot arbete och studier.

Verksamheten har bedrivits i form av djurunderstödd rehabilitering på en hästgård, med hjälp av arbete i kommunens växthus samt i en fritidslagerverksamhet där skolor och invånare kan låna fritidsutrustning. Verksamheten på hästgården har bedrivits med kommunens personal inom ramen för en föreningsdriven hästgård. Projekt Försteg har också kompletterat verksamheten med inhyrda alpackor för att ytterligare bredda verksamheten och arbetsuppgifterna. I det kommunala växthuset, med tillhörande verksamhet, har deltagare fått möjlighet att odla grönsaker och driva upp växter som senare har använts t.ex. på kommunala äldreboenden samt för att smycka kommunens gator, torg och parker. På fritidslagret har deltagare kunnat arbeta med allt från att ta emot utrustning som invånare skänker, reparera utrustningen och att

kundkontakt och låna ut utrustningen. Fritidslagret har även arbetat med att anordna aktiviteter för att invånare i kommunen ska aktivera sig och att utrustningen ska komma till användning.

Under januari 2022 startades insatsen Försteg Lätt svenska, som en del av projekt Försteg. Verksamheten har bedrivits inom organisationen för vuxenutbildningen och SFI-undervisningen. Insatsen har riktat sig mot utrikesfödda individer som, av olika anledningar, inte klarat av att göra den progression inom SFI som det var tänkt.

Ansökan, planering och uppstart av projekt Försteg

Inledningsvis var det tänkt att projekt Försteg skulle bedrivas på tre orter; Norrköping, Valdemarsvik och Söderköping. Delprojektägare skulle vara Region Östergötland för delprojektet i Norrköping, samt Valdemarsviks och Söderköpings kommun för de två andra delprojekten. Under arbetet med planering och uppstart valde region Östergötland att hoppa av projektet. Anledningarna till detta och vilka effekter det ledde till har utvärderarna presenterat i separat rapport.

Styrning och ledning i lokala delprojekten

När projektet väl startades fanns en huvudprojektledare på plats, samt delprojektledare i de två delprojekten i Valdemarsvik och Söderköping. Däremot var ingen av projektledarna erfarna när det gäller att leda och administrera projekt med finansiering från Europiska socialfonden. Under den inledande projektiden har därför projektet fått arbeta hårt för att säkerställa strukturer och att få en ekonomi i balans, parallellt med att bygga upp och bedriva verksamheten i respektive delprojekt. Därutöver har både huvudprojektledare och en av delprojektledarna bytts ut under projektets genomförande, vilket ytterligare har ökat utmaningarna i projektet. Även förbundschefer i Samordningsförbundet, vilket är huvudprojektägare, har bytts ut under projekttiden.

Under hela projektperioden har funktionen som projektägare varit bemannad med en och samma person i Söderköping. Detta har skapat en stabilitet, dels i det lokala delprojektet i Söderköping. Dels har samma person suttit med i den central styrgruppen för projekt Försteg, vilket även bidragit till en ökad stabilitet i hela projektet. I Valdemarsvik var inledningsvis funktionen/rollen som projektägare vakant. Under projektiden har projektägarfunktionen i Valdemarsvik blivit bemannad. Den person som fick uppdraget har tidigare erfarenhet och kompetens inom att driva projekt med ESF-finansiering. Verksamheten i Valdemarsvik har därmed kunna bygga upp en ökad stabilitet under projektiden, vilket också bidragit till helheten i projektgenomförandet.

Projekt Försteg har inledningsvis haft stora utmaningar i att skapa struktur och säkerställa tillräcklig kompetens i ledningen av både huvudprojekt och delprojekt. Under projektiden har projektets parter arbetat hårt för att utveckla verksamheten och besätta nödvändiga roller och funktioner i projektet. Det är utvärderarnas bedömning att det över tid i projektet har skapats en god struktur för ledning och styrning, samt en samlad erfarenhet kring att driva ESF-finansierade projekt, vilken kan komma väl till användning i framtida projekt och satsningar.

Placering i organisationen

Båda delprojekten har haft sin utgångspunkt i kommunernas arbetsmarknadsenheter. I Söderköping har det funnits ett nära samarbete med kommunens LSS-verksamhet och Försteg Lätt svenska har haft sin hemvist inom Vuxenutbildningen och SFI. Något utvecklat samarbete, t.ex. i form av stöd i att erbjuda praktik, har dock inte funnits mellan verksamheterna. På detta sätt har Försteg Lätt svenska bedrivits parallellt men separerat från den övriga förstegs-verksamheten.

Även i Valdemarsvik har projekt Försteg haft sin bas i kommunens arbetsmarknadsenhet. Det är dock utvärderarnas bedömning att det i Valdemarsvik har funnits en tydligare koppling mellan insatserna och att i nästa steg kunna komma vidare i arbete. Exempelvis har Försteg Lätt svenska bedrivits så att deltagare har kunnat gå vidare till praktik inom olika delar av den kommunala organisationen. På så sätt har det dels blivit en förstärkt kedja för individen mot arbete. Dels har praktikplatserna varit inom verksamhetsområden där kommunen har varit i behov av resursförstärkning, vilket gjort att kommunen har kunnat förstärka sina verksamheter med vikarier.

Pandemins påverkan

När projekt Försteg påbörjades hade pandemin slagit till. Påverkan på samhället var omfattande och det krävde stora ansträngningar för att förstå dess konsekvenser och att anpassa verksamheter. Detta har självklart även krävt omfattande anpassningar och utveckling i projekt Försteg.

Med tiden har kunskapen kring pandemin ökat och anpassningarna har fungerat allt bättre och i allt större grad övergått till att uppfattas som mer eller mindre normala tillstånd. Men för att komma dit har det krävts mycket jobb, mycket flexibilitet och påhittighet. När vi blickar tillbaka på projekt Försteg kan vi se att projektägare, projektledning och personal har antagit utmaningen som pandemin har inneburit. Omfattande arbete har lagts ner på att hitta nya lösningar och arbetssätt för att fortfarande kunna klara av att lösa projektets grundläggande uppdrag.

Utvärderarnas bedömning är att projekt Försteg i grunden har klarat av att bedriva sin verksamhet på ett väl fungerande sätt under hela projekttiden, trots pandemin. Merparten av deltagarna har fått ett bra, men kanske lite annorlunda stöd än vad som hade varit fallet om pandemin inte hade slagit till. Självklart finns enstaka individer som har upplevt att pandemin har medfört utmaningar och försämringar, men för merparten har Försteg fungerat bra. För vissa har Försteg dessutom varit en positiv och trygg punkt i deras liv under den tid som pandemin har skapat isolering och begränsningar för många i samhället. Verksamheten i Försteg bedrivs idag utan några större problem orsakade av pandemin.

Horisontella principer

I arbetet med de horisontella principerna har projektägare redan i ansökan beskrivit vikten av att uppmärksamma och arbeta med jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering som en naturlig och löpande del av projektet. Den individuella anpassningen har stått i fokus. Oavsett kön och personliga utmaningar har projektet arbetat

aktivt med att både personal och deltagare ska hjälpa åt att anpassa verksamheten efter deltagarnas behov. En stor variation av arbetsuppgifter har funnits för att det alltid ska finnas något som passar en enskild deltagare. Bemötande har varit viktigt för att alla ska känna sig välkomna och inkluderade. Det har också funnits stor variation i arbetet vad gäller att kunna arbeta mer avskilt eller mer publikt. Storlekar på arbetsgrupper och anpassningar av ljudvolym är andra sätt som projektet har arbetat med för att inkludera de horisontella principerna i den dagliga verksamheten.

Det är utvärderarnas bedömning att det finns en stor medvetenhet och ett aktivt arbete med de horisontella principerna hos både projektledning, personal och deltagare. Samtidigt är det intressant att notera att det finns tydliga skillnader i projektets utfall på de två orterna, där könsfördelningen är omvänd. Detta har varit fallet under hela projekttiden, men har också förstärkts av att Valdemarsvik valt att inrikta Försteg Lätt svenska på en grupp SFI-elever som företrädesvis är kvinnor. I Söderköping har majoriteten av deltagarna varit män, vilket möjligen skulle kunna förklaras av en inriktning på unga med NPF, där män traditionellt sett är överrepresenterade.

Deltagarnas berättelser

Projekt Försteg bedrivs först och främst för deltagarnas bästa. Under arbetet med detta uppdrag har utvärderarna fått möjlighet att vid flera tillfällen träffa och prata med modiga deltagare i projekt Försteg. Det har varit fina berättelser som visar på hur viktigt projekt Försteg har varit för de som verkligen behöver detta stöd. Nedan sammanfattar vi en del av de intryck som vi har fått under dessa samtal. Erfarenheterna beskrivs generellt gemensamt för de båda orterna, eftersom några större skillnader i berättelserna inte finns mellan de olika verksamheterna.

Sammanfattning från hästgårdar, växthus och fritidslager

Gemensamt för deltagarna är att de mått dåligt och befunnit sig i ett omfattande utanförskap innan de fått kontakt och stöd från Försteg. Skolan har för många varit problematisk. De har hamnat utanför, blivit isolerade och lidit av psykisk ohälsa.

Deltagarna är generellt mycket nöjda med det stöd som de får från Försteg. De blir sedda och lyssnade på. De hamnar i ett sammanhang där det får vara sig själva, de får börja på den nivå som de klarar av samt att det får kännas att det räcker. I nästa steg börjar de bidra genom att utföra sysslor på hästgården, i växthuset/trädgården eller på fritidslaget. Då får de möjlighet att lyckas utifrån sina egna förutsättningar, vilket gör att deras självkänsla växer och de kan ta fler steg framåt i sin utveckling.

”Här får man en chans att lappa ihop sig själv!”

Det praktiska arbetet är viktigt och arbetsuppgifterna passar bra. Miljön på arbetsplatserna fungerar bra. På hästgårdarna beskriver deltagarna t.ex. att de trivs med djuren. Det finns också en mängd olika arbetsuppgifter, som deltagarna kan arbeta med. Allt från direkt djurkontakt, till att städa och underhålla i ladugården och i den övriga verksamheten, samt att det även finns möjlighet att få arbeta med fordon och maskiner.

Förutom att deltagarna trivs med arbetsuppgifterna berättar de hur de trivs med både personal och andra deltagare. Hos personalen finns i grunden både en stor kunskap om målgruppens behov och ett bra bemötande. Deltagarna berättar hur de känner gemenskap och att det är någon som bryr sig om dem och hur de mår. De berättar att det är okej att man har en dålig dag. Det är okej att må dåligt och att man är välkommen ändå. Det är hela tiden någon som bryr sig om. I gruppen jobbar man aktivt med att alla ska känna sig delaktiga och att det ska fungera för var och en.

” Ibland anpassar vi gruppstorleken eller går och äter på andra tider i matsalen om det är någon tycker att det är jobbigt med stora grupper. Ibland drar vi ner volymen på radion om någon är ljudkänslig.”

När deltagarna börjar må bättre och får ett ökat självförtroende så får de också möjlighet att ta ett ökat ansvar. Ett exempel som flera deltagare berättar om är det de blir en form av handledare till nya deltagare. Inom områden där de känner sig trygga får de ansvar att visa de nya deltagarna hur det ska göras, vilket stärker både den nya och den

lite mer erfarna deltagaren. Deltagarna involveras också hela tiden i planeringen av sin egen arbetsdag och därigenom också sin rehabilitering. Det ger en känsla av kontroll och delaktighet.

Den anställda personalen lyfts fram som en mycket viktig del i deltagarnas berättelser. Personalen blir en trygg vuxenkontakt, vilket många av deltagarna saknar. Personalen har en helhetssyn på deltagarnas livssituation, vilket gör att de hjälper till med det som behövs. Det kan vara allt från att lyssna om någon har behov av att prata, till att hjälpa till i kontakter med vården eller myndigheter. Personalen upplevs både som ett bra stöd och som en vän. Deltagare beskriver att bemötandet från personalen på Försteg skiljer sig från andra stödinsatser och myndighetskontakter.

”Att prata med någon på SOC känns mer som att prata med en robot.”

”Går man till SOC är det bara lagar och regler och papper som gäller.”

Personalen på Försteg beskrivs mer som både en samordnare och en livscoach, vilken hjälper och motiverar deltagaren att utvecklas framåt. Eller som en deltagare uttrycker det:

”Jag har haft XXX. Alla behöver en XXX som hjälper till, stöttar och förklarar.”

Deltagarna beskriver hur de snabbt börjar känna sig som en del av gruppen. Flera berättar hur kul det är att gå till jobbet, men också att det är roligt att sitta och fika med gruppen och prata om allt möjligt. När deltagarna utvecklas blir personalen också den trygga länken till ett nästa steg, exempelvis kontakten med Arbetsförmedlingen.

Förutom det psykiska måendet och att deltagarna beskriver att de tycker att det är roligt att gå till jobbet, så påverkas även det fysiska måendet. De får struktur på dagarna, kommer upp på morgonen, äter på mer regelbundna tider och aktiverar sig mer. Den fysiska aktiviteten sker både genom de dagliga arbetsuppgifterna och genom att de pratar om vad som är bra för hälsan. Några deltagare berättar att de har en utmaning att gå 7 000 steg om dagen. Några berättar att de har börjat träna tillsammans med andra deltagare i Försteg och att det är en trygghet att träna tillsammans med gruppen.

Deltagarna berättar att de nu ser en framtid. Det finns en plan och en framtidsstro. Flera deltagare berättar att de ska på studiebesök och att de börjar förbereda sig på att arbeta hos en riktig arbetsgivare.

Försteg Lätt svenska

Deltagarna i Försteg Lätt svenska skiljer sig från övriga deltagare. Bland dessa personer har de allra flesta en arbetsförmåga, men har av olika anledningar hamnat utanför arbetslivet och arbetsmarknaden. Primärt beror det på att de inte har klarat att utveckla det svenska språket i tillräcklig omfattning och att de har haft svårt att hantera de sociala utmaningar som finns för att klara av att få kontakt med en arbetsgivare och sedan övertyga denne om att hen skulle vara en tillgång i dennes verksamhet. Deltagarna beskriver att de har varit i Sverige länge, men inte klarat att lära sig språket. De pratar bara sitt hemspråk i familjen och med sina vänner. De hamnar helt enkelt utanför samhället i stort.

Deltagarna beskriver hur Försteg Lätt svenska har hjälpt dem att komma igång att prata det svenska språket, att de har fått mer sociala kontakter och vänner. Insatserna har inte bara stärkt språket och deras sociala kompetens. De har också fått en ökad kunskap om hur det svenska samhället fungerar och konkret hjälp att förbereda sig för att ta sig in på arbetsmarknaden. De har övat i att skriva CV och personliga brev, de har övat hur man rapporterar till Arbetsförmedlingen samt att de har fått möjlighet att åka på studiebesök för att faktiskt få se och lära sig kring olika typer av arbeten och arbetsplatser. Till skillnad från SFI, där de mest har suttit på en skolbänk, får de i projekt Försteg Lätt svenska vara mycket mer aktiva och praktiskt se och öva det svenska språket parallellt med att de lär sig mer om olika arbeten. Deltagarna har också fått tydlig information och blivit motiverade att söka sig till arbeten i samhället där det råder arbetskraftsbrist, så att deras framtida möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden ökar.

Det är utvärderarnas bedömning att merparten av de deltagare som vi har träffat har en tydlig arbetsförmåga i förhållande till enklare instegsjobb. Däremot har de inte förmågan att konkurrera i själva anställningsprocessen och har därför inte lyckats ta sig in på arbetsmarknaden. Utöver den utveckling som deltagarna gör under projektiden behöver de ett konkret stöd i att både söka kontakt med arbetsgivare, klara av att etablera sig på arbetsplatsen samt sannolikt har de även ett behov av fortsatt stöd för att klara av att behålla sin plats på arbetsmarknaden.

I denna kontext vill vi lyfta fram skillnaderna i organisering och genomförande mellan de två delprojekten. I Valdemarsvik är kopplingen mellan Lätt svenska och en fortsatt utveckling mot arbete tydligare. Praktik vävs in i Lätt svenska för att öka fokus på deltagarnas möjligheter att komma i arbete.

Samhällsekonomisk effektutvärdering av projekt Försteg

Samhällsekonomisk intäkt skapas primärt genom att en person kan göra stegförflyttningar från icke-arbete till att arbeta. Då skapas både ett samhällsekonomiskt produktionsvärde samt finansiella effekter. Dessa effekter påverkas i sin tur av anställningens omfattning samt om anställningen är subventionerad eller osubventionerad. När det gäller studier är det en av de mest kraftfulla "friskfaktorer" som finns för att rusta en individ, så att hen klarar att försörja sig själv. Däremot tar studier tid och under den tiden skapas det inte någon samhällsekonomisk intäkt. I stället ska studier ses som en social investering, där samhället satsar resurser under utbildningstiden och där både individen och samhället är vinnaren den dagen individen är klar med sig utbildning och kan ta steget över till arbetslivet och försörja sig själv.

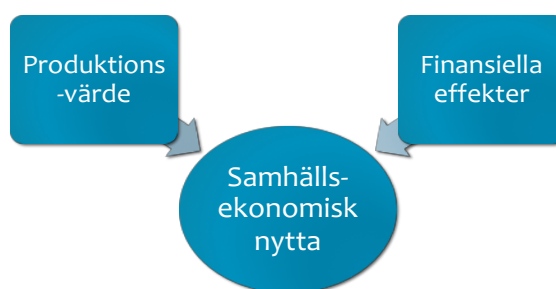

Bild 1. Modell Samhällsekonomisk nytta

Samhällsekonomisk intäkt

Syftet med projekt Försteg är inte primärt att deltagarna ska gå direkt till arbete. Istället är tanken att de ska bryta utanförskap och isolering samt att det ska komma "upp på banan". Det ska även finnas en tydlig plan för individen att komma vidare i livet efter att de deltagit i Försteg.

På både kort och lång sikt är deltagarna självklart de stora vinnarna i Förstegs-verksamheten. Med hjälp av Försteg påbörjar de en livsresa, vilken förhoppningsvis ska leda dem från isolering och utanförskap till inkludering och egenförsörjning genom arbete. På kort sikt skapas därför inte några större samhällsekonomiska intäkter. Istället ska man se på projekt Försteg som en social investering, där deltagarnas förmågor och styrkor byggs upp. De ekonomiska effekterna kommer istället att uppstå på sikt, när deltagarna har kommit så långt i sin utveckling att de faktiskt kan börja arbeta.

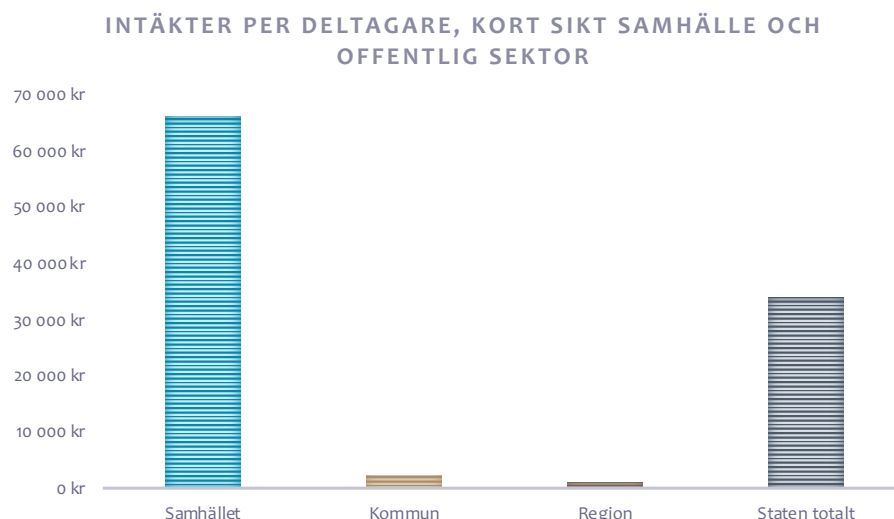

Diagram 1. Intäkt per deltagare och år vid projektavslut

Under projekttiden har det, trots vad som beskrivs ovan, varit deltagare som klarat av att ta steget till arbete. Det är dessa personer som har gjort att det skapas en ekonomisk intäkt för *samhället*. Att *kommunen* har små totala ekonomiska effekter är helt naturligt. Effekterna består nämligen av en kombination av både minskade kostnader för ekonomiskt bistånd och samtidigt ökade kostnader för utbildning samt en liten positiv effekt av ökade skatteintäkter. Var för sig är samtliga effekter ett kvitto på att individens utveckling går åt rätt håll, men den totala kommunalekonomiska effekten blir på kort sikt liten. Dessa effekter tar på kort sikt helt enkelt ut varandra. *Regionens* relativt små effekter beror på att påverkan på målgruppens förbrukning av sjukvård är liten. Det har inte heller ingått i detta uppdrag att specifikt följa upp omfattningen av sjukvårdsförbrukningen. Den relativt lilla regionalekonomiska effekten härrör sig istället från en liten ökning av de regionala skatteintäkterna. *Statens* intäkter består av en kombination av minskade kostnader för aktivitetsersättning och ökade kostnader för lönesubventioner samt viss ökning av indirekta skatter.

Lönsamhet och återbetalningstid

Lönsamhet består av intäkter minus projektkostnader. Lönsamheten i projekt Försteg är direkt vid projektavslut negativ, vilket ligger helt i linje med projektets utformning och den målgrupp som får stödet. Det krävs inledningsvis helt enkelt ganska omfattande insatser/kostnader, medans intäkterna kommer längre fram i tiden när deltagarna gjort ytterligare stegförflyttningar mot egenförsörjning genom arbete.

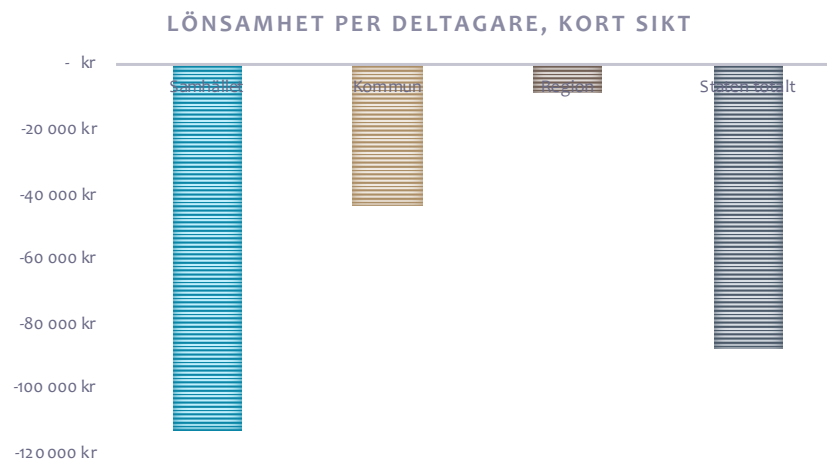

Diagram 2. Lönsamhet per deltagare vid projektavslut

Det är dock viktigt att poängtera att intäkterna som skapas genom att deltagarna utvecklas och gör stegförflyttningar är årligen återkommande så länge som deltagarna behåller sin status. Utvecklas fler individer mot arbete på längre sikt så kommer därför intäkterna att öka betydligt. Därmed är det sannolikt den negativa lönsamheten stadi-
digt kommer att förbättras och på sikt generera ett ekonomiskt plusresultat.

Utifrån resonemanget ovan är det därför naturligt att återbetalningstiden för projekt Försteg är lång, utifrån de resultat som har hunnit skapas fram till projektavslut. De stora ekonomiska effekterna är ju tänkt att komma i framtiden. Skulle detta ske kommer återbetalningstiden att förkortas betydligt.

Vad gäller återbetalningstiden för kommunen behöver den kommenteras lite extra. Stegförflyttningarna som deltagarna gör är positiva eller mycket positiva. Däremot blir den totala ekonomiska effekten vid projektavslut liten, eftersom de minskade kostnaderna för ekonomiskt bistånd på kort sikt tas ut av ökade kostnader för utbildning, vilket vi har beskrivit ovan. Eftersom kommunerna står för insatskostnaden, samtidigt som intäkterna på kort sikt är små, blir återbetalningstiden lång i direkt anslutning till projektavslut. Därmed visar den kommunala återbetalningstiden en något skev bild av deltagarnas utveckling. Där visar den samhällsekonomiska återbetalningstiden en mer relevant bild.

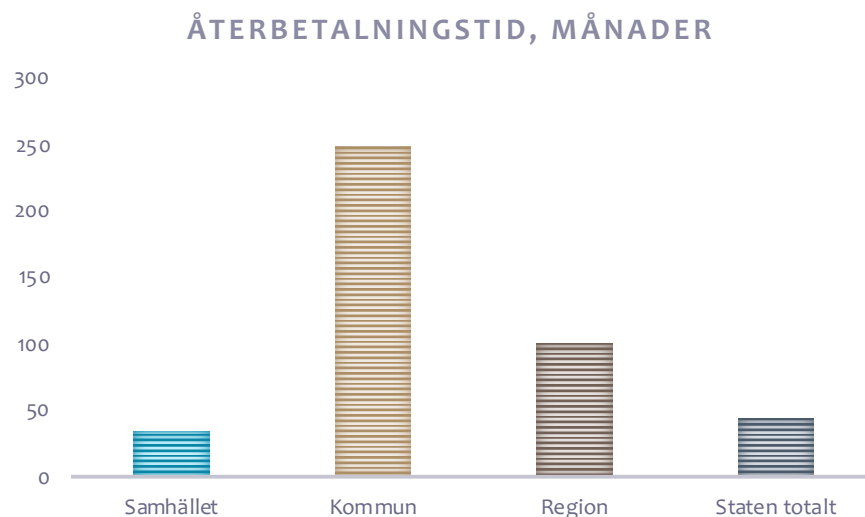

Diagram 3. Återbetalningstid vid projektavslut

Syftet med projekt Försteg är att bryta målgruppens situation och isolering, motivera till fortsatt utveckling och skapa en plan för individen mot ett arbete längre fram i tiden. Syftet är alltså inte att hela gruppen deltagare ska klara av att ta steget till arbete inom ramen för insatstiden för Försteg. Trots detta gör deltagarna så pass stora stegförflyttningar att återbetalningstiden för samhället "bara" är 33 månader vid projektavslut. Men om individerna får fortsatt stöd från samhället enligt den plan som tas fram i Försteg är det sannolikt att flera av deltagarna på sikt kan ta steget in på arbetsmarknaden och helt eller delvis kunna försörja sig själva. Vid den tidpunkten kommer i så fall intäkterna kraftigt att öka, lönsamheten kraftigt att förbättras och återbetalningstiden kraftigt att förkortas.

Prognos

Som beskrivs ovan är de ekonomiska effekterna av projekt Försteg relativt begränsade i direkt anslutning till projektavslut. Förhoppningen är istället att Försteg blir en effektiv investering där deltagarnas styrkor och förmågor byggs upp, vilket på längre sikt leder till stegförflyttningar och etablering på arbetsmarknaden. För att visa på den ekonomiska kraften i ett sådant framtidsscenario har vi gjort en prognos. Prognosen bygger på att hälften av de deltagare vilka ännu inte har etablerat sig på arbetsmarknaden, klarar av detta i framtiden. I prognosen räknar vi med samma förutsättningar som de deltagare som faktiskt har gått till arbete, dvs samma genomsnittliga omfattning på anställningarna med samma genomsnittliga lönesubventioner.

Som vi kan se i diagram 4 ökar då den samhällsekonomiska intäkten per deltagare och år från knappt 70 000 kr till cirka 200 000 kr per deltagare och år. Detta visar tydligt på den stora ekonomiska kraften i att fortsätta stödja målgruppen, så att fler kommer i arbete i framtiden.

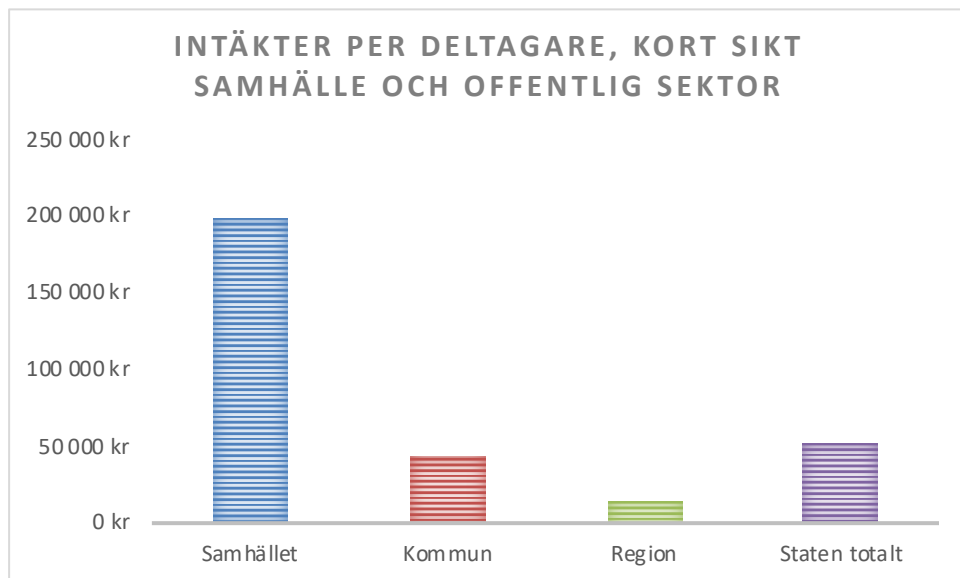

Diagram 4. Intäkt per deltagare och år för prognosen

Genom de kraftigt ökade intäkterna påverkas även den genomsnittliga återbetalningstiden. Återbetalningstiden minskar från drygt 30 månader till under ett år i prognosen.

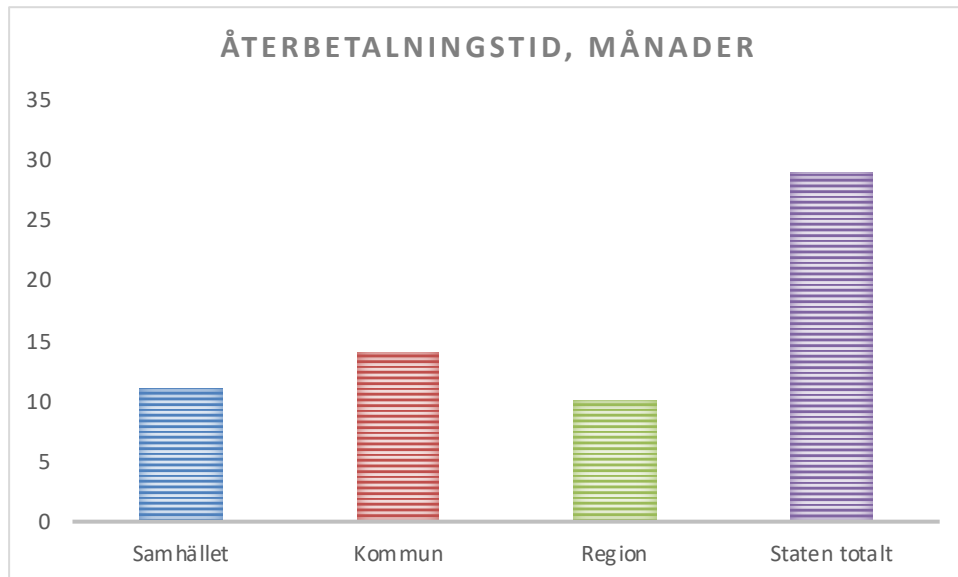

Diagram 5. Återbetalningstid vid projektavslut

I diagram 5 ser vi även tydligt vilken stor effekt som uppstår även för den kommunala återbetalningstiden när individerna fortsätter sin utveckling och fortsätter sin progression mot arbete. I prognosen finns således en ökande andel av deltagarna som klarar av att ta steget från att vara beroende av kommunalt stöd, till att kunna stå på egna

ben och försörja sig själva genom arbete. Det är dessa personer som bidrar till det stora, positiva ekonomiska genomslaget både för samhället och för kommunen.

Sammanfattande samhällsekonomisk analys

Samhällsekonomisk nytta skapas i projekt Försteg genom att stötta målgruppen till att de i ökad grad kan försörja sig själva, antingen på kort eller lång sikt. På kort sikt avser vi de individer som redan under projektiden tar steget in på arbetsmarknaden. Dessa är dock, helt enligt syftet med projektet, ganska få. På längre sikt avser vi de individer som under projektiden har gjort stegförflyttningar, vilka i framtiden kan leda till arbete och egenförsörjning. Detta kan i framtiden leda till betydande samhällsekonomiska effekter, men som ännu inte realiserats. Hållbara resultat för individen och fortsatt utveckling efter projektiden är därför viktiga förutsättningar för att skapa en långsiktig positiv utveckling av de samhällsekonomiska resultaten. Detta bekräftas tydligt genom den prognos som vi har redovisat ovan.

Därmed är det utvärderarnas bedömning att projekt Försteg har stöttat deltagarna på ett väl fungerande sätt som skapar samhällsekonomiska intäkter. Både på kort sikt, men framför allt på längre sikt. Projekt Försteg har därmed varit en bra insats som använt beviljad ESF-finansiering och övriga tillgängliga resurser på ett effektivt sätt.

Om lärande, arbetssätt och samverkansstrukturer från Försteg implementeras på det sätt som är planerat, så skapar projektägaren och berörda parter dessutom förutsättningar för att de resurser som satsats på att planera, utveckla och genomföra Försteg kommer att skapa fortsatt nytta även i framtiden. Samtidigt vill vi uppmäna och uppmuntra projektägaren att bygga upp strukturer för långsiktig uppföljning av de deltagare/individer som fått stöd av Försteg samt den framtida implementerade insatsen. Vi ser uppföljning som en viktig del för den totala effektiviteten i den implementerade insatsen och att verksamheten ska kunna fortsätta att utvecklas i framtiden.

Rekommendationer

Utvärderarna har följt och stöttat projekt Försteg under hela projektiden. Vi har sett de utmaningar som inledningsvis fanns. Vi har också sett den utveckling och de fina resultat som projektet har skapat genom sina satsningar på djur- och naturunderstödd rehabilitering på hästgårdar, i växthus och på fritidslagret samt de resultat som skapats i Försteg Lätt svenska.

Utifrån vad utvärderingen har identifierat lämnar vi härmed några rekommendationer, vilka vi hoppas ska bidra till diskussioner och fortsatt utveckling hos projektägaren, projektpersonal och berörda parter.

- Den djur-/naturunderstödda gröna rehabiliteringen som bedrivits inom ramen för projekt Försteg har visat goda resultat för personer som i utgångsläget inte har kapacitet att ta del av parternas ordinarie insatser. Utvärderarna rekommenderar därför projektägaren och berörda parter att ta tillvara de arbetssätt, erfarenheter och samverkansstrukturer som byggts upp under projektiden genom att implementera dessa i ordinarie verksamhet. Det är av stor vikt att verksamheten bedrivs enligt grundläggande kunskap inom forskning kring djur-, naturunderstödd och grön rehabilitering samt de faktorer som lyfts fram inom BIP-forskningen.
- Försteg Lätt svenska har visat goda resultat för personer som inte klarat att göra progression inom SFI och som fastnat i utanförskap. Utvärderarna rekommenderar därför projektägaren och berörda parter att ta tillvara de arbetssätt, erfarenheter och samverkansstrukturer som byggts upp under projektiden genom att implementera dessa i ordinarie verksamhet. I detta arbete är kopplingen till arbete av stor vikt. Säkerställ därför en sammanhållen kedja i deltagarnas fortsatta utveckling mot arbete, studier och ett mer självständigt liv. Förslagsvis sker det genom en tydlig samverkan mellan Vuxenutbildningen/SFI och kommunernas arbetsmarknadsenhet samt kommunernas bemanningsenheter. Då får både individen en chans att etablera sig på arbetsmarknaden och kommunen får samtidigt en möjlighet att säkra sin kompetensförsörjning inom områden där det råder brist på personal.
- För att deltagarna ska få ett långsiktigt och hållbart stöd i sin utveckling är det av stor vikt att säkerställa en tydlig struktur och samverkan mellan de kommunala förstegsverksamheterna och Arbetsförmedlingen. Därigenom kan dels förstegsaktiviteterna anpassas och utformas så att de utgör en bra förberedelse inför Arbetsförmedlingens ordinarie insatser. Dels kan samverkan med Arbetsförmedlingen säkerställa att rutiner för handläggning och beslut kring lönesubventioner fungerar på ett effektivt sätt, vilket är viktigt för målgruppens möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.
- Inför framtida ESF-ansökningar är det av stor vikt att säkerställa att det finns kompetens kring att ansöka, planera och genomföra ESF-projekt hos projektägare och deltagande parter. I denna rekommendation vill utvärderarna särskilt lyfta fram hur viktigt förankringsarbete hos berörda parter är redan innan en ansökan skickas in.

Avslutningsvis vill utvärderarna önska alla parter lycka till i ert viktiga och fortsatta arbete med att stödja utsatta grupper i samhället.

Jonas Huldt

Payoff AB

Joakim Tranquist

Tranquist Utvärdering AB